

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Politică și cultură la Romîni neliberi.
M. PALEOLOGU. — Sonet.
IL. CHENDI. — Rîurile în poezia populară (I).
V. COSMOVICI. — 1812 (Intrîngerea de la Lipsca).
CONSTANTIN BERARIÛ. — Făt-frumos în grădina Sfintei Vineri
(feerie în 3 tablouri).
I. SCURTU. — «Cabinetul poetic» al lui Alexandri (în loc de
răspunsuri).

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Abonamentul 10 lei pe an || Numărul 20 bani

A apărut:

TRADUCERI DIN VERLAINE

de D. ANGHEL și St. O. IOSIF

==== Cu o copertă ilustrată de pictorul I. Al. Steriadi. ====

PREȚUL 2 LEI.

IL. CHENDI

PRELUDIÎ

Articole și cercetări literare:

DOUĂ CATEGORII. — EMINESCU (material nou de studiu). — CREANGĂ ȘI EMINESCU. — SAMSON L. BODNĂRESCU. — TH. ȘERBĂNESCU. — IN CHESTIUNEA LIMBEI LITERARE. — MARIA CUNȚANU ȘI MARIA CIOBAN. — IULIŢ C. SĂVESCU. — RADU D. ROSETTI. — GRIMM ÎN ROMÎNEŞTE. — TRADUCĂTORIÎ LUI HEINE. — UN POET DECADENT. — GENIUL DIN CONSTANȚA. — FRUMOASA LORELEY. — POVEȘTILE ÎN VERSURI. — SEMNE BUNE.

Prețul 2 lei 50 b.

DE VINZARE LA TOATE LIBRĂRIILE

A apărut:

-VISURI DE NOROC

DE

ZAHARIA BĂRSAN

Biblioteca «SĂMĂNĂTORUL»

Prețul 2 Lei.

Și mai sunt multe probe despre felul cum poporul se pătrunde de poezia riurilor, de frumusețea și podoaba malurilor. Adesea dorește «să se facă floare» pe dunga pârăului, s'audă «apa vijiind și badea din biciu pocnind», sau s'audă cum «bate vîntul sălcile, să porniască luntrile»... Ear toate aceste ne dovedesc, de ce senzații subtile e capabil și artistul anonim din popor și cită pricepere, cită bogăție de imagini poetice are în exprimarea lor.

Dar să privim de-aproape cite-va riuri, pe cari le întilnim cu numele lor proprii prin toate colecțiile de poezii populare și să cercetăm în ce legătură sunt amintite.

Observăm mai întiiu, că nu tot-deauna se pot deduce caracterul și însușirile speciale ale riurilor. Afară de Dunăre, care prin mărimea și măreția ei impresionează adînc și de-alungul căreia s'au petrecut atîtea fapte vitejești, ce nu puteau rămînea fără răsunset în poezia poporului, aproape nici un alt rîu nu presintă momente poetice proprii, afară doar de culoare și de cursul încet sau vertiginos al valurilor. Riurile cele mici, din diferite provincii romîne, au aproape aceleași note caracteristice, schimbîndu-se doar numele, ca «Săbarelu-i mititel, s'a 'ncuibat dragostea 'n el» și «Sibieliu-i mititel», etc. E vechiul proces al asimilării și localisării poeziei populare, cum îl întilnim așa de des în partea erotică a acesteia poezii.

Un cas special de generalizare a unei singure însușiri este acela, cînd rîul, «apă vioară», e blestemat să se prefacă în «neagră cerneală», ear stuful «o penișoară», cu care flăcăul său fetica s'a scrie un răvaș pentru cei de-acasă. Ast-fel aceeaș figură poetică se repetă în «Dunăre apă vioară» (Rădulescu Codin, *Din Muscel* p. 124), «Prutule apă vioară» (Col. Sevastos p. 14), «Jijioară apă-amară» (Sevastos p. 22), «Apușoară Bistrișoara» (Ibidem p. 31), etc. Aceasta din urmă e o variantă numai. Poetului îi trebuie cerneala pentru cernirea unei bîsmăluțe, pe care s'o trimită acasă, «pe șerul vîntului, în fundul pămîntului».

Interesante sunt și contrazicerile asupra aceluiași rîu. Ast-fel știam că Mureșul e considerat în popor de «apă lină» cu puterea de-a înstrăina pe acela care o gustă. Dau însă peste o poezie unde îi se atribuie o putere contrară. Eată-le ambele :

Mureș, Mureș, apă lină,
Cine te bea se 'nstrăină.
Că eu numai te-am gustat
Și rău m'am înstrăinat.

D'auzit-am o minciună,
Că Murășu-i apă bună:
Ciți beaū toți se împreună,
Hai mindro să bem și noi,
Să ne luăm amîndoi.

IARNIK BĂRSAN, p. 201

IBIDEM, p. 62

Poezia a doua nu e de loc ironică, ci pur și simplu o localizare după o poezie, adusă dintr'alte părți; «D'auzita-m o minciună, că *Moldova-i apă bună*» (tot acolo la p. 63).

Și cite alte contraziceri de-aceste.

Dunărea, în special, e fluviul uriaș și maiestos, pe care-l cîntă toate popoarele de la Pădurea Neagră, până la Marea Neagră. Slavii o numesc «rîu sfînt» și au o literatură întreagă în jurul ei (v. Jagic, în Archiv f. Slav. Phil., An I, p. 299—333). Germanii o slăvesc în cîntece și melodii (cine nu cunoaște valsul lui Strauss?), ear noi îi datorim atîtea tradițiuni, balade și cîntece, încît avem și noi dreptul să stăm alătura de celelalte popoare (v. Al. Papadopol-Callimach, *Dunărea în literatură și în tradițiuni*. București, 1886).

Alexandri a căutat chiar să imprime Dunărei un caracter național și

să facă din o simplă poezie erotică un document etnic. El își întitulează «Romîniî de pe malurile Dunărei» următoarea poezie:

Fă, bădiță, peatra'n zece,
La ist mal curind de-î trece,
Că suntem de neam romîn,
Nu suntem de neam păgîn.

Despică Dunărea 'n două
Să facem dragoste nouă,
Colea 'n umbra istor nici
Pe brațe să mi te culci etc.

Rîndurile subliniate l-au făcut pe Alexandri să pomenească într'o notă pe Romîniî din Epir, Macedonia, Tesalia, Albania și Bosnia, cari cu toții ar fi vinovați de poezia aceasta. De fapt însă acele rînduri nu sunt populare, iar poezia întregă nu este alt-ceva de cît o înșirare de diferite fragmente lirice, avînd toate ca motiv despicierea valurilor Dunărei de către flăcăul cînd trece la iubita sa de pe mal. Un motiv pe care îl găsim foarte cunoscut în poezia slavă, îndeosebi la Sirbi (v. Jagic, loc. cit. p. 301, 302) și-l întilnim adese-orî în poezia noastră și chiar la Alexandri (p. 121):

Bărbat oî lua
Care s'a afla
Dunărea să 'noate
Ridicînd din coate

În picioare stînd
Buzdugan purtînd...
Că-î o zicătoare
De însurătoare:

Cine bate Dunărea
Nu mi-l bate muierea...

Casuri identice, cu situații diferite, sunt și la Sevastos (p. 269, «Cîntă cucul Vinerea, trec voiniciî Dunărea»), în colecția d-lui Enea Hodoș (p. 210), iar în «Materialurile folkloristice» ale Ministerului de culte (Vol. I p. 235) eroul e măi practic și despică valurile cu «șaița»:

Și pornește-o șaița veche
Și'mî taie Dunărea în zece
Și pornește ș-alta nouă
Și'mî taie Dunărea 'n două

Și pornește și a mea.
Da a mea unde mi-o sta?
La Ileana văduva!...

Din bătrîni se spune, că acest «drum fără de pulbere, drum făr' de făgaș» înghite mulți voinici, mulți «Șerpî ai Dunărei», cum li se zice Romînilor în cîte-va locuri. Există însă un ciclu de balade, în care eroul, trădat de iubită-sa, e prins de Turcii și aruncat în Dunăre, («Dunărea l-a crescut, Dunărea l'a hrănit, Dunărea să-l mînînce»), dar scapă teafăr și-și răsbună. (Veđi Vilcan, Vulcan, Gruia lui Novac, Stanislav, Iorgovan din colecțiile de folclor.) Toate baladele aceste încep prin o poetică descriere a caicului, în care vin Turcii sau Ienicerii să prindă pe Romînul cel trufaș și acțiunea întregă se petrece pe Dunăre și pe malurile ei, incit îți evocă un tablou viu și romantic din timpurile îndepărtate.

O amintire specială merită balada «Frumoasa Chiruța» (Iarnik-Birseanu p. 491), povestea unei copile din Craiova. Turcii mi-o smulg din brațele mamei, dar nu reușesc s'o ducă la Țarigrad, căci ea se aruncă în Dunăre:

De cît roabă Turcilor
Măi bin' hrană peștilor...
Turcii toți încremeneau
Și 'n fire dacă veneau,
După Chira s'aruncau
Și cu toții se 'nnecau.

Ear Dunărea înțeleaptă
Unde Chira se sfîrșea
Apă lină se făcea,
Dar unde Turcii murea,
Tot virtejuri se făcea
Și mereu tot spumega...

Se știe, că din balada asta d. St. O. Iosif ș-a împrumutat subiectul pentru «Frumoasa Irina», una dintre cele măi reușite prelucrări artistice ale motivelor populare.

1812

INFRINGEREA DE LA LIPSCA

— Ei, acum moșule, poți să-mi povestești mai departe?
 — Nu mă dau în lături, însă vezi, soarele 'i jos, subt chindie, și pân' la sfârșit mai e mult!.. Știi ce chitesc eu?

— Ce moșule?

— Rămii aici.

— Tocmai ce doream.

— Drept?

— Mai stai la îndoeală?

— N'are să'ți pară rău, și de bucurie că am să-i fiu oaspete, imi păru bătrînul întinerit. Sprinten ca un flăcău se repezi în tindă, luă coasa pe umeri, își chiui baba, care era cam fudulă de urechi, strigîndu-i:

— Gahiță, borșu-i proaspăt?

— Ba bine că nu. Baba apropiindu-se de prisacar, îl întrebă privindu-mă. Ce? are de gînd să rămie cuconașul aici?

— Da, răspunse bătrînul.

— Să fie sănătos, am se-î direg un borșușor să'și lingă și degetele, și, iute ca suveica ce lunecă subt urzeală, prinse baba un puî de găină, îl trecu moșneagului, pe urmă puse de mămăligă; încurînd uncropul era gata. Bătrînul Topală porni înspre culmea dealului.

— Unde te duci moșule?

— Mă duc să'ți croesc un așternut proaspăt.

— De unde?

— Ia... de-acolo, de pe colnice, — arătînd cu mîna înspre luminiș. Ce mai mîndrețe de flori!.. numai cimbru și sulcină!.. Să culc două, trei brazde la pămînt și așternutu-î gata.

Am dat drumul trăserei să se ducă la curtea din sat, iar eu m'am întins la rădăcina unui ștejar bătrîn și 'n așteptare, priveam cu ademenire la cuibul acesta patriarhal, aruncat ca prin minune în poeana rediului.

Ce oameni buni!.. imi ziceam eu. Uitați de moarte și singuri în pustiul acesta, ei își petreceau viața ca doi sihaștri. Baba îngrijînd de bătrîn și gospodărie, moșneagul de prisaca lui, habar n'aveau despre această nouă lume atît de premenită!.. Rămășase ast-fel cum se găseau la începutul veacului trecut, ființi necunoscute de noi, — simpli, cinstiți cu gîndul, nefățarnici și primitori cum era odinioară adevăratul Român.

* * *

Să tot fi stat noi la masă cel mult... un ceas; — să inoptase de-a binele. De după coamele pădurei se ridicase de-asupra cam de-o suliță luna plină și rotundă cit o pecete domnească atirnată de un hrisov. Erau pe cer atitea stele sclipitoare, pe cînd codrul răsuna de cîntecul privighetoarelor neobosite.

A mai pus moșneagul peste jaratecul îmbojorat, un braț de vreascuri, am mai deșartat noi vinul din fedeleș și, în preajma focului pâlălăind, Topală scormolind tăciunii, eu întins pe așternutul moale și îmbălsămat, ascultam cu sfințenie povestirea fostului «muscal».

— După cit imi aduc aminte, inceptu rar a rosti bătrînul, ci-că împăratul avea acum o oaste tot așa de puternică, ca și aceia cînd o pornit

la Mosc. Însă cea mai mare parte era întocmită de flăcăi nevriscnici, încaltea pe aceștea i-am urmărit de aproape cum să luptau, că, fiind ostacul lor, umblam cu carul după războinici, îngrijind a ridica răniții.

Numai acolo mi-am dat samă ce pot chiar copii la vreme de nevoi! În fața dușmanilor ei își scuturau vârsta și, îmbărbătați, făceau minuni de vitejie. Toți băețanii aceștia subțiri ca niște trestii, n'aveau seamăn! Nu erau vînjoși și împetriți ca tovarășii lor de la Brezeana (*Berezina*), cîteodată la oboseli mari îi părăseau puterile, însă tot de-auna i-am văzut atît de inimoși și cu atîta vitejie și îndrăzneală să aruncau în fața morții, că de disprețul și îndirjala lor rămînea înmărmurit. Da și Napolion a avut grija să-î pue subt ocrotirea Grînarilor scăpați de la Mosc. și ai acelor ce-î adusesă acum împăratul din țara *Spanului*, unde-o mai fi și asta?.. Aceștia îi învăța meșteșugul războiului și-î înșdrăvenea cu pilda, iar cînd pe dinaintea lor trecea omul cel scurt, îmbrăcat în haina-î cenușie, eu cred că pentru un semn împărătesc s'ar fi aruncat orbește înaintea zidului de spăngi, numai să nu rămîie mai prejos de bătrînii Granadiri.

Era tîrziu înspre toamnă, doinea a jale vîntul ascuțit și ploua subțire ca prin sită. Pe-o așa vreme mohorită să băteau mereu, și nu era zi lăsată de Domnul să nu îngropăm miî de oameni căzuți în ajun. Eu ajunsesem din muscal, cînd îngrijitor de răniți, cînd cioclu. Mi să întîmplă în toamna aceia să fiu cu harabaua mea, la un cîmp de bătae ce-î ziceau... chi... a! cheia (*Kaya*). Par' că 'mi e d'înaintea ochilor; de șeasă ori flăcăii mei să aruncase 'n foc și de șeasă ori i-a răpus cu mari perderi dușmanii. *Gniel* și *Napolion* privindu-î de pe-o 'nălțime erau minunați de vitejia băețanilor, însă... abătuți vedeau și îndirjala protivnicilor. Numai grînarii cei bătrîni (*Les grognards*) le-a venit de hac. Cînd s'aû năruit aceștia, ai fi crezut că întăriturile erau de cîlți, ridicăturile să țerneau sub picioarele lor, iar peste șanțuri săreau ca la joacă. Ingroziiți de măcel și plini de spaimă s'aû risipit dușmanii, cum risipește vîntoalea frunzele codrului întomnat. Din toată acea posdere războinică, n'a mai rămas de cît tunurile vadane, de-asupra meterezelor măcinate.

La bătălia asta mi-a fost mie viața 'n cumpănă și, drept să-ți spun, numai atunci am simțit pentru întia și cea din urmă oară, frica de moarte.

Cum aû intrat grînarii mei în foc, eu după dinșii, îi călcam cu carul din urmă. Morților le închideam ochii acoperindu-î, iar celor răniți le dam ajutor, spălindu-le rana și-î legam în pripă să nu li să scurgă sîngele.

Lupta era pe la sfîrșite, ici colea cite-va încăerări răzlețe, cînd de-o dată aud eu strigînd: «*Prin gard! Toader*»!... (*Prends-garde!... à terre!*)¹. Eu mă uit, în dreapta 'n stînga... înainte, nu văd nici gard, nici Toader; grînarii să răsbufnesc cu toți la pămînt. Măi!... ce să fie? imi zic eu?.. de-odată ce se văd? de-asupra mea, vijiind și despiciînd văzduhul, cobora ca o pajură o ghiulea mare!... fumegînd! de groază m'am aruncat și eu la pămînt, iată că ghiuleaua cade chiar lingă mine la o măsură de braț.

Să învrtea scroafa 'n loc sfîrșind și cu feștilul aprins. Hait!... me-am zis, s'aû dus boii mei, da... m'am dus și eu! — aleluie,... imi făceam cruce: acuș mor,.. boomba sfîrșie, feștilul arzînd e aproape de gîtul ghiulelei, — o clipă încă... și are să fete, schilodiindu-ne pe toți. — Iartă'mi păcatele, Doamne! boscorodesc eu... cînd... de-odată imi trăsnește ceva în gînd,... mai am vreme?.. întind iute mîna, prînd de coadă cofaelul cu apă, și... tremurînd ca varga, repedé îl vârs de-asupra ghiulelei. Ca și cum ai arunca un pumn de jăratec în baltă, astfel forcoti spija 'nferbîntată, să

¹) Adecă : *iea seama!*... la pămînt!...

mai clătină puțin, ș'apoi răcită înțaleni pe loc. Eram de-antregul un sloi de ghiață. De-asupra noastră să auzi o bubuitură asurzitoare, plesnise în aer o a doua bombă, însă era prea departe și n'a atins pe nimeni. Grinarii crezînd că s'a sfărmat ghiuleaua căzută între noi, ca și arși, sar pe brînci, să pipăie și mirați privesc la mine, cum pesemne că de frică vărsam mereu din cofaiei apă. Un hohot de ris isbucni din piepturile voinicilor și voioși începură să strige: *Brava Leibu Ilenoaiei, brava!*...

Numaî atunci m'am deșteptat din buimăceala în care căzusem; cu bună samă grînarii rideau de mine; mă și botezasă: «*Leiba*» adecă jîdan fricos. Acum că m'au făcut iudă, din creștin, nu'mi era de mirare, însă ceia ce m'a minunat a fost asta că: de unde știeau ei numele maicei mele?... Dumnezeu s'o ierte!... Ș'asa era: mama mea, fata lui Neculai Smeul din Chigeci, purta din botez numele de Ileana. Ce'ți era și cu grînarii ceia!... eu cred că ei știeau și toaca'n cer!

Bătrînul se întrerupse puțin pentru a mă ațîța focul, eu gîndindu-mă la cele spuse, dar măi cu sană la tălmăcirea cuvintelor rostite de Grenadirii, nu me-am putut opri risul și curios îl întrebăi încă odată: spune'mi cum au strigat grînarii cînd te-au văzut vărsînd apă peste bombă? Bătrînul ridea și el rostind, iaca așa:

«*Brava Leibu Ilenoaiei! brava!*...

— Nu cum-va o fi zis alt-fel?...

— Anume cum?

— Ascultă: *Bravo! le boulet est noyé! bravo!**

— Da!... adecă... nu e întocmai cum zic și eu?

— Ba da!

— Apoi n'am eu dreptate cînd îți spun că le pricepeam graiul: însă ceia ce mă mincia era că: nu mă nțelegeau ei pe mine și doar le rostteam reșchirat pe moldovinește. — În sfîrșit am scăpat ca prin urechile acului, tovarășii mei cari măi de care îmi înțindeau minile înbrătoșindu-mă; eu de bucurie că ne-a mîntuit cel de sus, m'am repezit la boii mei și mîngîindu-i, i-am sărutat drept pe botul lor cel umed: bietele dobitoace nici nu'și dăduse samă prin ce grele cumpeni am trecut!... Da nici eu nu eram tocmai în apele mele; cred că de ținea măi multă vreme chinul acesta între viață și moarte, aș fi înalbit de istov.

Așa cred eu că aici la *Cheia (Caya)* a fost cea din urmă luptă cu folos din acea toamnă. De-acolo n'ainte a început să se prăpăstuească nenorociri peste nenorociri; împăratul din biruitor ce-a fost pîn'atunci, a ajuns a fi biruît, par'că și El și ai lui erau sătui de atîta vărsare de sînge și sleiți de vechea lor însuflețire. — Eu, nedespărțit de grînarii mei, i-am urmărit pas cu pas pînă'n țara lor și-am împărțit frățește cu ei, jalea și suferințele unei oștiri fără de noroc.

Napoleon cel mare îmbătrînisă fără vreme. — Nu știu de ce?... însă nu măi era el «*Sfîntul Gheorghe*» de odinioară! La o bătălie dată'n preajma unui loc numită: Cetatea Botului (*Bautzen*), era un măcel îngrozitor și miî de tunuri bubueau fără întrerupere, de să cutremurau tările cerului; precum te văd, ast-fel l'am văzut cu ochii mei, pe împăratul dormind sgribulit pe scaunel, avînd la picioarele lui o hîrtie mare, frumos zugrăvită. Să vede că i-a întins ghinării acea hîrtie drept covor, ca să nu răcească. În preajma lor stătea descoperiți *Gniel* și cu alți fruntași; o mîna de granadirii bătrîni îi făceau strajă. Eu cînd m'am apropiat, grînarii îmi fac semu cu mîna ca nu cum-va să vorbesc: *Împăratul doarme!* Sărmanul!... cit trebuie să fi fost el de obosit, pentru ca să poată o clipă

*) Adecă: *Bravo, ghiuleaua e înecată...*

ațipi în sgomotul cel asurzitor de vaete și detunături! — Să svonisă că Napolion era bolnav !?

La fie-care bătălie birueaū ai noștri, însă fără spor! Acum vedeam de-aproape cît erau de viteji. O dată la o încierare ce-î ziceaū ei Lubeniță, (*bătălia de la Lübnitz*), o ghiulea de tun se sfărîmă și așchiează o bucată de os din titva unī ghinărar. Rănit și plin de singe, cade ghinărarul la pămînt, cazacii să răpăd să'l sfîșie: eram aproape; înspăimîntat strig :

— Săriți... Cazacii! — și fără a chibzui ce fac, mă răpăd cu o săcure asupra cînilor de muscali, ce me-a făcut atîta rău!... Smucesc lancea unuia din călăreți, o, înfing în altul, iar cu mîna stîngă în care țineam săcurea sdrobesc brațul cazacului ce să năpustisă cu spada să mă spin-tece. În vremea asta un grănar numit *Ghitară* (*Guitar*) și cu mai mulți vin în ajutor. Înaintea ochilor scăpăra o lumină, grînarii dăduse drumul puștelor, Cazacii cad ca muștele, ceî rămași o eaū la fugă. Ghitară încălecînd pe un cal dușmănesc, își ridică de la pămînt ghinărarul rănit aruncîndu'l pe grumazul calului și goni cu el înspre lagăr. — Mai tîrziu am auzit că s'ar fi lecuit ghinărarul.

Altă dată la o bătălie de lîngă tîrgul *Lînei* (*Lindenau*), unū alt viteaz numit *Fușalău* (*Foucher*), un glonte îi străbate dintr'o parte 'n alta amin-două picioarele, croind patru rănī sîngerînde 'n carnea macră. Credeam că s'a sfîrșit cu el. Aș!.. de unde?... După ce i-am pus fitil de iască 'n găuri și i le-am legat strîns, voinicul nostru a întrat din nou în luptă, și așa rănit a mai trimes încă pe aceia lume multe șoacăte nemțești, pîn' ce-a întrat cu noi în țara franțuzului, oprindu-se hăt!.. la urmă, într'un tîrg în mijlocul codrului, numit *Flinta 'n brîu* (*Fontainebleau*).

Ce să mai spun? Știu atît că: din lupte 'n lupte, a ajuns oastea împă-ratului, în prejurul Lipscăi, iar acolo, prin ce fel și cum nu știu!.. iată că'ntr'o bună dimineată ne-am trezit cu toți prinși ca 'ntr'o capcană. Era cam aproape de *Sîn-metru*, cădea lapovița și un frig!.. de te ribigea pân' la oase!.. De trei zile nimeni din noi n'a gustat nici hodină, oastea înjumătățită ajunsese la *Probota* (*Probstheyda*).

Napolion socoti că: alt chip de mîntuire nu poate fi de cît fuga și a poruncit să se părăsească 'n pripă tîrgul Lipscăi și să treacă toată oastea dincolo de apa Helesteului (*Elster*).

Nu era de cît un singur po: de peatră; riul din cauza ploilor era tul-bure cum e gîrla subt lăptoacele morii. Răniții și cu mine am trecut cei d'intîiu. De pe cel-lalt mal priveam cum curgea oaste peste oaste, trecut-au pe la o amează și mijlocul puterei d'împreună cu Napolion.

În vremea asta alți ghinărari — în fruntea lor era unul negricios numit *Magdalina* (*Macdonald*), țineau pept tuturor dușmanilor, pentru a lăsa vremea trebuitoare să se strecore în bună rîndueală, oastea împărătească. În spre sară, cînd veni și rîndul apărătorilor ca să treacă, de-odată se aude o detunătură înfricoșată! Porunca de a se sfărîma podul nu a fost bine înțăleasă și s'a dat foc ierbei de pușcă înainte de vreme, — podul cel de piatră, singura trecătoare se scufundă în valurile riului. Atunci să fi văzut nenorocirea asupra acelora rămași la urmă!.. Bieții ostași!.. goniți de călăreții protivnici și ca să scăpe de măcel, să risipeaū grămadă 'n apa mănioasă. Mulți s'au mai inecat!.. În învălmășeala asta, de pe malul drept ca un zid s'a aruncat de-a călare un ghinărar leșec numit... *Pu-neteaiășchiū* (*Poniatowski*), însă în locul acela era partea cea mai adincă... și să svîrcoleaū atîtea bulboane!.. în cît ghinărarul cu cal cu tot a fost prins de virtejuri și răsucindu-l, l-a supt drept în jos cătră buricul pămîntului.

Dintre toți ghinărarii, numai Magdalina a scăpat de'necăciune, da și voinic măi era!.. Cînd își sălta brațul drept, ca un toiag despica apele

limpezind bulboanele, iar cînd îl sălta pe cel-lalt, înspăimîntate se dădeau valurile 'n lături și trupul lui trecea repede ca o săgeată, spulberînd coamele 'nspumate. În ziua aceea, cîcă s'ar fi stîns peste o sută de mii de vieți, și că 'n cele trei zile de-a rîndul cît a ținut războiul, s'a aruncat de cătră dușmăni la două-sute de mii de ghiulele și'n adevăr pămîntul era arat și sămănat numai cu sfărămături de spițe.

După ce am scăpat noi teferi dincolo de Heleșteu (*Elster*), apoi tot într'o fugă am străbătut țări peste țări pînă ce am ajuns la o apă mare !.. ce-i ziceau Rîmul (*Rhin*), spuneau ai noștri că de-acolo începeau hotarele împărăției lui Napolion. Ceî d'intîiî carî au trecut dincolo de rîu au fost călăreții și tunurile cite-au măi rămas., iar noi (adecă cioclii) și cu Grănariî am stat păn' tîrziî în tîrgul lui Măiniță (*Mayence*), că dăduse în oștire o pustie de boală ce-i zicem noi lungoare neagră (*typhus*): mureau oamenii cu miile, dimineața îi găseam amestecați morții cu bolnavii la un loc și trebuia să-i ridicăm în grabă ca să nu să duhurească vîzduhul de putrezirea leșurilor. Imî era măi mare scîrba de atîtea trupuri înegrite, pe care le tîbărceam în brațe, și de dimineața păn'n sară nu făceam de cît să clădesc în carul meu morții, cum clădeam în țara Moldovii snopii de grîu.

Tîrziî de tot am trecut și noi în țara aceea unde stăpînea Impăratul.

Aici bătrînul își întretăie povestirea, jaratecul abea măi licărea subt spuza groasă; aduse un braț de vreascuri, răscoli tăciunii și începu să-și ațîțe focul. Era în temeul noptii.

V. COSMOVICI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FĂT-FRUMOS ÎN GRADINA SFINTEI VINERÎ

— FEERIE ÎN 3 TABLOURI —

(Urmare).

APRODUL :

Haha! Un grieruș, ce n'are pace
Și toată noaptea gura nu-i măi tace,
Cu glasul lui ar vrea să ne-amenințe
Pre noi, pre zmei, ne 'nvinsele ființe!

(cătră Făt-frumos)

Să ferî în lături! Spun cu binișorul,
Că vezi, imî are bun călcăiu piciorul!

(ridică buzduganul)

El calcă rău, turtește cam năprasnic
De-î stă în cale-un vierme prea obraznic.

(Ursul vine lingă Făt-frumos.)

FĂT-FRUMOS :

Cu lauda vorbeî nu se vitejește.
Aice staî, și cine mă clintește!

APRODUL (cătră zmei):

Săriți pe ei! Repuneți-î grămadă,
Și lovituri ca grindina să cadă!

(In acest moment sosesc albinele din dreapta și se grupează repede în preajma zmeilor).

FĂT-FRUMOS (cătră Aprod):

Cu cine, crezi, ți-o măsurî opintirea?
Privește, 'n ajutor îmi stă și firea!
Deprins, se pare, ești la un narav
Ce nu e de viteaz. Din colb și prav
Urzită e pornirea josniciei.
Așa-î la voi măsura vitejei
Că mulți pe unul în grămezî 'l încarcă?
La noi e alt cum felul! Ean încearcă
Cu mine piept la piept o trîntă dreaptă,
Să văd de-ți e puterea înțeleaptă
Ș'atit de mare ca a vorbeî fală.

APRODUL (cătră zmei):

In loc să stați, în bună rîndueală!
E adevăr, protivnicul ce spune,
Eû legii vitejei m'oi supune.

BCU Cluj (cătră Făt-frumos) Cluj

Ești tu acel viteaz, ce'l preamăresc
Atîtea zvonuri? Pieptul omenesc,
Chiar tare fie, nu e bun de treabă,
Cînd cu un zmeu la luptă se înjgheabă.

(cătră zmei)

Voi, zmei, deoparte stați privind,
La trîntă dreaptă eû cu el mă prînd!

(dă buzduganul unui zmeu)

Și sorții luptei orișicum să fie
Nici un amestec dela voi nu vie.

(Albinele se dau ceva înapoi. Aprodul vine în dreptul lui Făt-frumos).

Ei, să cercăm, al cui va fi norocul!

FĂT-FRUMOS:

(dînd ghioaga Ursului)

Eû gata sunt! In piept îmi arde focul
Și'n brațe mușchii staû virtoși ca fierul.
Pornim la luptă! pază fie-mi cerul!

(Ambii se postează, gata să se cuprîndă. Repede cortina cade. Peste cite-va clipe cortina se ridică. Aprodul zace pe jumătate lungit pe tapșan. Făt-frumos îi ține genunchiul în piept).

UN ZMEU:

Învins ni e Aprodul!

APRODUL :

Lasă șaga!
O, Făt-frumos, zdrobește-mă cu ghioaga,
Dă-mi moartea iute, eu te rog cucernic,
Nemernic sunt, de neamul meu nemernic!

FĂT-FRUMOS :

Trîntit în luptă, stai ca prins în laț,
Dar nu e laș biruitoru-mi braț:
Eu moarte nu-ți dau, ci îți pun canon,
La sfînta Vineri să rămii poclon.

UN ZMEÛ :

Sărim și din rușine scoatem pe Aprod!

(Zmeii se reped, albinele și Ursul li sar împotriva, zmeii, împunși de acele albinelor, se dau înapoi cu gesturi de durere).

FĂT-FRUMOS :

(Ridică genunchiul de pe pieptul Aprodului)
Neputinciosilor! Vă place nod
În papură deapururi să cătați?
Napoi, vă zic, și nu mai cutezați!

(Cătră Aprod)

Eu nu îți cat rușinea din obraz:
Deși învins te-ai arătat viteaz.
Ești robul meu și pot să te îmbrobod
Cum știu și vreau; dar totuși te las slobod,
De-mi juri cu ceata jurămînt pe veci
Grădina asta cu ocol s'o treci
Și nici odată 'ntr'însa să nu vii
Cu negrul gînd de jafuri și hoții.

(Aprodul, în vremea aceasta, s'a sculat greoiu, ca frînt din coaste, și stă umilit).

APRODUL :

Rușinea mea e mare, eu sunt rob!
Ce-s'a ales din mine? Ca un zdrob
De ceară plămăditu-i trupul meu.

(Cătră Făt-frumos).

Invingător ești tu, legat sunt eu,
Cu inima și gîndul plin de jale,
Voința mea să plec poruncii tale!

FĂT-FRUMOS :

Viteaz la alt viteaz să se închine
Nici cînd în legea noastră nu-î rușine.

APRODUL :

Ascult porunca, fie cît de-amară!

FĂT-FRUMOS :

Să juri ce ți-am cerut odinioară!

APRODUL :

Eū jur pe cinstea fostei vitejii !

FĂT-FRUMOS :

Acum să jure soții tăi !

(Albinele se retrag înapoi și se grupează în semicerc la dreapta. Zmeii fac semicerc la stînga.)

APRODUL (căt-re zmei):

Pustii

In trupul frînt puterile-aū rămas :

M'a biruit ! Și voi, părtași cu mine,

Jurați, cum am jurat și eū !

ZMEII (cu minele ridicate):

Jurăm !

APRODUL :

Să nu venim pe acest tarim !

ZMEII :

Jurăm !

FĂT-FRUMOS :

A treia oară să jurați !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

APRODUL și ZMEII :

Jurăm !

(Făt-frumos se așează pe tapșan, Ursul stă lingă el, la dreapta. Albinele vorbesc prin semne între olaltă.)

UN ZMĂŪ (căt-re Aprod):

Nu-î făt de om cu cine te-ai luptat,

Cînd firea chiar în ajutor i-a stat.

APRODUL :

Știu eū ce-a fost ? Tăria mea ne'nvinsă

De brațul lui din vine-mi este stînsă.

FĂT-FRUMOS (căt-re Aprod):

De-acuma cale bună !

APRODUL :

(vine și-î întinde mîna.)

Fii cu bine !

Prieten din vrăjmaș făcuși din mine !

FĂT-FRUMOS :

(după ce i-a dat mîna prietenește.)

Și dacă-î sta în fața craiului,

Ca dela mine, că'l salut, să-î spuî

Și să-î mai zici, că vorbă îi trimit
De-un oaspe rar să fie pregătit.
Acela oaspe eū sunt, Făt-frumos :
Dar nu mă duc cu gînd prietenos,
Ci vin cu dorul crîncenei răsplate
Pentru-ale sale fapte blăstămate.

APRODUL :

O, nu veni, faimosule viteaz,
Căci tu nu știi ce groază și năcaz
Și ce primejdii amenință viața
Celui, ce pe la noi ș'arată fața.

FĂT-FRUMOS :

Și să-î mai spuî — de-l ustură sprinceana —
De gîndul meu pribeag — că pe Ileana
Prea mult o ține craiu 'n ospete
Și că eū vin s'o iaū. Așa să știe !

APRODUL :

Nesocotit țî-e graiul. Prea ușor
Crezi drumul spre tarîmul zmeilor,
Cînd el, incolăcit prin vizunii
Cu stîlpi amăgitori și căi pustii,
Ți-'ncurcă mîntea și te duce 'n greș,
Ca nici odată 'ntreg să nu măi ieși.
Și dacă, totuș, isprăvind minune,
Aî străbătut la capăt — o genune
Adîncă fără fund oprește pasul
Pe-un plaiū îngust. Aice e popasul
Unuî balaur — groază-i să'l privești —
Cu șapte capete. Incremenești,
Cînd ochii lui spre tine se înhoalbă
Și fioroasa gurei sură salbă
De dinți rinjiți de șapte ori își cască,
Cu mușcătura lor să te sfîrșiască.
Diochi sunt ochii lui, ucigătoare
Otravă e a gurelor duhoare —
Pierdut e, cine vine să'l întarte.

FĂT-FRUMOS :

Măi este ceva? Spune măi departe!

APRODUL :

Dacă 'l ucizi și treci peste genune
— Cum nici nu pot gîndi — în drum se pune
Intins pustiū, cu stînci și cu nisipuri,
Ce pare fără capăt. Nu vezi chipuri
De vietăți; izvoare sau verdeață,
Ci firea toată-i fără de viață.

Pornești în ea, te înădușă arșiță,
 Și singele, fugind ca 'n rezmiriță,
 Îți arde 'n trup. Ai vrea o picătură
 Să sorbi în dornic însetata gură —
 Dar nu-î de nicăiri: din zare 'n zare
 Întins nisipul suge foc din soare.
 Amăgitoare năzării te fură
 În depărtări, și stinsa căutătură
 Nădăjduind la ostrov verde-aleargă
 Și 'ndeamnă pasul chinuit să meargă
 Puțin cite puțin, ca tot s'ajungă
 Ostrovul cu ocrotitoarea-î strungă ;
 Dar n'a fost ostrov, aerul te minte,
 Tu cazî fără de vlagă și fierbinte,
 • De-asupra ta nisipul se ridică —
 Și te îngroapă viu.

FĂT-FRUMOS :

Atita frică

Incercî să-mî bagî în piept? O, și pe-acoale
 Imî voi găsi mijloc și chip de cale!

APRODUL :

Păzește-te de craiû! Chiar de-ai străbate
 De el să mai hălădui nu se poate.
 Castelul lui e tare și-î păzit,
 Ear craiul singur zmau ne 'nchipuit.
 El peste cap se dă, se face 'n loc
 Balaur, fiară, abure sau foc
 Și ca un briû în jurul tău se 'ncinge:
 Te stringe, opărește, se prelinge,
 Te frînge, arde, trupul țîl doboară
 Și în cumplite chinuri te omoară.

FĂT FRUMOS

Destul mî-ai povestit! Cucușul cîntă.
 Plecați, și țineți minte-a noastră trîntă
 Și jurămîntul, cărui v'ați legat.
 La craiû să spuî precum te-am învętat!

TOȚI ZMEII :

Remăi cu bine, Făt-frumos!

FĂT-FRUMOS :

De-a fi pe vrere
 Și cum gîndesc, vă zic: la revedere!

(Sfîrșitul tabloului II.)

CONSTANTIN BERĂRIÛ.

«CABINETUL POETIC» AL LUI ALEXANDRI

— ÎN LOC DE «RĂSPUNSURI» —

Printre manuscrisele Academiei Romine, se găsește o colecție foarte interesantă (Ms. 2254), care cuprinde un material bogat și prețios din lăsămîntul literar și politic al lui Alexandri. Scrisori de la C. Negri și alți prieteni ai poetului, originale ale schimbului de scrisori cu Ion Ghica, manuscrise de prosă publicată, acte și documente politice despre începuturile domniei lui Cuza, despre misiunile diplomatice ale lui Alexandri în Franța și în Italia (1859), apoi impresiile din acest timp ale cîntărețului dublat cu diplomatul, prin forța extraordinară a patriotismului, precum și alte amintiri scumpe din trecutul glorios al generației de la 1848 — iată comorile acelei colecții.

Răsfoindu-le cu plăcerea suflătească pe care o simțеști, cînd intri într'un răcoros museu de relicvii sfinte, detei din întimplare de două scrisori foarte hazlii, cari descoperă un fapt cu desăvîrșire necunoscut păn' acum biografilor marelui scriitor.

Pentru interesul, nu atît istoric, cît mai ales actual, pe care-l prezintă această descoperire inveseuitoare și care se va vedea la urmă spre binele cui este, reproduc aici întîia scrisoare și cea mai caracteristică, păstrînd cu evlavie ortografia foarte originală și punctuația autorului.

Giurgiu 14 Noemb). 878

Onorabile D-nū!

Cū tōte că nū sînt demn de a vā putea comunica ceva, însă împinsū de soartă și de aplicațiunea cea mare ce [am] assupra carieri D-vōstră, ma facutu a'mī lua corajū de a depune pe acēstū hārtiōră cîteva cuvinte, prinū care cuvinte vā rogū respectosū a'mī scuza cufezanța.

Onorabile D-nū, dorința mea este de a îmbrățișea cariera D-vōstră după cum amū menționatū măi sus și de aceea m'eam luatū corajū de a vā cere o mică explicațiune ca ce trebie să faci, ca să'mī ajung la scopulū doritū și dacă este destul patru clase primare și patru Mecanice, de aș putea reuși ca să intru în Școlă de Declamațiune care nu sciū dacă măi durēdă, darū dacă dinū nenorocirea mea s'o fi disolvatū tuncī rămune la buna voință a D-voastră de a mă primi ca elevū în cabinetū D-voastră Poeticū! și care credū că o veți face dacă veți compătimi de un fiu de Romānū orfanū ca mine.

Roguvā cū respectū a nu vā face uitatū ci în numele dulcei nōstre Romānie de a sacrifica două minute și de a'mī comunica explicațiunea cerutā, căci cū acēsta 'mī veți face un bine care nu'lū voi uita în eternū..

Cu cel măi profund (sic) respect

HARALAMBU POPESCU m. p.

NB. Adresa H. Popescu, Strada Cerbului No. 14 Giurgii.

Ce-a făcut după asta veselul Alexandri, directorul și proprietarul faimosului cabinet poetic? A scris frumușel, cu mîna lui de artist și cu slova lui delicată, două cuvinte în fruntea scrisorii: «*un bijou*», — atîta e sigur; ceea-ce n'a rămas fixat în cuvinte, dar ceea ce-î foarte probabil că s'a întimplat, este că va mai fi ris din inimă cite-va ceasuri în șir, căutînd cam unde s'o fi găsin_d minunatul său cabinet poetic, a cărui veste o dusesese vîntul gloriei pînă 'n granița bulgărească, spre a turbura cînstitul meșteșug de mecanic al bietului Haralambiu. Acesta însă nu s'a mulțumit cu atît. El aștepta ca pe spinî rodul bine-cuvîntat al celor «două minute», sacrificate «în numele dulcêi nîstre Românie». Și vîzînd că tot așteaptă, — în ziua de «7 Dec. 878» a mai bombardat pe poet c'o nouă scrisoare, cerînd în acelaș stil 'delicios «explicațiunea» și primirea în «Cabinetul Poetic», precum și modestul sacrifici_u de «două minute», ca să știe: «*dacă puteți să mă primiți în cabinetul D-vîstră poetic și nu*». De astă-dată, ca să dea și un semn al supărării, Haralambie se iscăli numai «cu respect»...

Sper că cetitorii și amatorii de răspunsuri la «posta redacției», a_u înțeles cu toții *cui* se adresează actualitatea acestei hazli descoperiri istorico-literare. Se adresează de-a dreptul acelu leghion de «încăpători» în ale poeziei, cari nu mai sfîrșesc nici odată cu trimiterea și cu reclamarea inspirațiilor unei muze dubioase și cari nu ajung în vecii vecilor nici măcar la începutul unui talent literar cît de sfios. Se mai adresează, de sigur, și acelor pretinși poeți învechiți în versuri rele, acelor șgomotoși barzi decadenți, cari se amăgesc cu ilusia că patru clase primare (fără să aibă măcar adaosul celor «patru Mecanice» ale lui Haralambiu) — sunt deajuns nu numai pentru a fi primiți în «Cabinetul poetic» al vr'unei reviste, ci pentru a deschide ei înșiși cabinete (orî *ateliere*) poetice!

Scrisoarea asta naivă a necunoscutului Haralambiu Poppescu, *giuvaerul* acesta al fericitului cîntăreț de la Mircești — fie decî pentru viitor oglinda fidelă a tuturor nerăbdătorilor de glorie literară fără de merit, a tuturor lipsiților de talent real, a tuturor nenorociților, cari părăsesc o carieră cînstită de muncitori onești în vr'una din meseriile vieții... pentru a nenoroci la nesfîrșire pe bietul cetitor romin

IOX SCURTU.